

.....'Ik kan niet anders zeggen dan dat ik alle medezeggen-
schap van studenten in principe toejuich.'

.....'Ik vind de studenten trouwens opvallend aarzelend om
eens te komen praten.'

GESPREK MET PROFESSOR DR E. H. KOSSMANN.....

Op de avond van woensdag 14 augustus jl. hadden Joan van Albada, Jan Pieter Janzen en Els Mann voor Groniek een ruim vier uur durend gesprek met prof. dr E. H. Kossmann. Een verslag ervan vindt u hieronder afgedrukt. Het concept is door professor Kossmann gezien en op een enkel puntje wat bijgewerkt/gecorrigeerd.

Omdat een deel der lezers niet kennis genomen zal hebben van de in Groniek 1 en 2 gepubliceerde levenslopen van ons wetenschappelijk corps, hier enkele biografische gegevens: E.H. Kossmann werd geboren in 1922, studeerde geschiedenis in Leiden en Parijs, promoveerde in 1954 op een proefschrift over de Fronde. Was van 1957 - 1962 reader en van 1962-1966 hoogleraar in de nederlandse geschiedenis te Londen. Vanaf begin 1966 hoogleraar in de geschiedenis na de middeleeuwen te Groningen. Hij heeft dus dezelfde leeropdracht als prof. dr. E.H. Waterbolk, maar deze houdt zich speciaal bezig met de nieuwe geschiedenis, terwijl prof. Kossmann de nieuwste - zo men wil nieuwere en nieuwste tijd - voor zijn rekening neemt.

Het gesprek, dat zoals gebruikelijk door een mikrofoon werd geregistreerd, vond plaats in de huiskamer van de familie Kossmann. Mevrouw Kossmann, die ook in het vak zit, was er bij aanwezig. Ze stond haar man zo nu en dan hulpvaardig terzijde en voorzag ons van koffie, drankjes en andere lekkernijen.

Dit is de laatste aflevering in de serie "eigen hoogleraren aan het woord". Er zij nog eens op gewezen, dat het ons er met deze gesprekken primair om ging een beeld te geven van de persoon en de denktant van onze respectieve (oud-)hoogleraren. We hopen dat we enigszins in deze opzet zijn geslaagd.

Afgezien van de vraag of men een persoon in zo'n gesprek helemaal tot zijn recht kan doen komen - we hebben ons bewust beperkt tot de "historische" kant -, is het natuurlijk zo, dat het ene "slachtoffer" wellicht beter uit de verf is gekomen dan het andere. Het zij zo, ook wij hebben moeten leren.

- Waarom bent u geschiedenis gaan studeren en waarom in Leiden?

Toen ik in '41 van school kwam ben ik niet naar een universiteit gegaan, wegens de toenmalige omstandigheden. Leiden was al dicht en ik had geen zin naar een andere universiteit te gaan. Toen heb ik een paar jaar nederlands gedaan - op het gymnasium was ik een groot liefhebber van literatuur -, gedeeltelijk thuis, gedeeltelijk in Den Haag aan de School voor Taal en Letterkunde, tot de studie in '43 afgebroken werd.

Toen ik na de oorlog weer moest kiezen wilde ik beslist geen nederlandse taal of letterkunde meer doen. Ik interesseerde me al voor algemene cultuurgeschiedenis. Bovendien was ik èn op het gymnasium èn als beginnend student erg onder de indruk van het werk van Menno ter Braak, die zelf historicus was. Mijn idee was dat als ik iets in die trant zou willen, dat ik dan geschiedenis zou moeten nemen. In '45 besloot ik dan ook geschiedenis te gaan doen, omdat dat algemener was.

Ja, en waarom in Leiden? Ach, ik woonde in Rotterdam, mijn vader had in Leiden gestudeerd, mijn grootvader was lector in Leiden geweest, waarom zou ik dan niet naar Leiden gaan? Bovendien had ik geen zin in een universiteitsstad te wonen; ik wilde zo vlug mogelijk studeren en zo min mogelijk last hebben van mede-studenten.

- Kunt u nog iets zeggen over het verschil tussen de studie toen en de studie nu?

Toen ik in Leiden begon, in oktober '45, was er geen hoogleraar in de geschiedenis aanwezig. Colenbrander en Huizinga waren overleden. Er waren nog geen opvolgers. Blijvanck, die eigenlijk oude geschiedenis deed, redde de boel zo'n beetje. Hij gaf buitengewoon gedetailleerde colleges over volksverhuizingen of zoiets. De meest onmogelijke stammen zagen we op een grote kaart op een voor mijn idee uiterst willekeurige manier door Europa heen en weer trekken, overal hunebedden en koepelgraven achterlatend. Dat was ons enige voedsel ter bevrediging van onze honger naar historie.

Toen zijn Rüter en Locher betrekkelijk gauw gekomen. Rüter gaf nederlandse geschiedenis en Locher algemene geschiedenis. Iets van begeleiding was er toen niet bij, maar dat voelde je ook niet als gebrek. Er was één assistent, Hugenholtz, de mediaevist uit Utrecht, die wel wat colleges gaf over bepaalde onderdelen van de mediaevistiek. O ja, en er was ook de veel te jong gestorven Jan Bartstra. Wetenschappelijke medewerkers waren er nog helemaal niet.

- Hebt u nog jaargenoten die wij zouden kunnen kennen?

Nee, van het jaar '45 geloof ik niet.

- U bent na uw studie naar Frankrijk gegaan?

Toen ik in '50 afstudeerde bestond de mogelijkheid om met een beurs, ik geloof van het Fruin-fonds, en nog iets, naar Parijs te gaan. Ik heb daar een jaar aan mijn proefschrift gewerkt. Toen ik in Leiden terug kwam, kon ik doctoraal-assistent worden; eerst als assistent, later als wetenschappelijk ambtenaar, zoals dat toen heette.

- Daarna bent u naar Engeland gegaan?

Ja in '57. Ik was eigenlijk wel wat uitgekeken in Leiden en Geyl zocht een opvolger voor Renier, hoogleraar in de nederlandse geschiedenis in Londen. Renier had zelf geen kandidaat als opvolger Geyl zou wat rondkijken in Nederland. Ik was al eerder met Geyl in contact gekomen, maar niet vreselijk intiem hoor, en hij dacht toen aan mij - ik had frans gedaan - zo van: laat die man nu maar eens engels leren.

- Vandaar dat u de "kleinzoon" van Geyl bent geworden?

Ja.

- Kunt u iets zeggen over het verschil in de geschiedenisstudie hier en in Engeland? En is het juist dat de engelse geschiedenisstudie vergeleken kan worden met de nederlandse rechtenstudie wat

de toekomstmogelijkheden betreft?

Wat mogelijkheden betreft zou ik het niet zeggen. Als die vergelijking getrokken wordt is hij altijd wat malicieus. Men gaat er dan vanuit dat iemand hier rechten gaat studeren omdat hij niets beters weet te doen. En zo kan men dus zeggen, dat als je in Engeland niets beters weet te doen, dat je dan geschiedenis gaat studeren. Wat de mogelijkheden betreft, heeft het dit verschil, dat als je drie jaar een of andere cursus in de geschiedenis in Engeland hebt gevolgd, dan betekent dat toch wel minder, sociaal, dan wanneer je hier de mr-titel hebt. Een mr-titel - al kom je er niet zo vreselijk ver mee in de wereld - is toch een mooie titel, iets waar je een beetje trots op bent. BA (Bachelor of Arts) in de geschiedenis is ook aardig als het een grote universiteit is, maar het is sociaal minder waard. Je komt met BA in Engeland niet zonder meer in topfuncties. En dat is het aardige van het engelse systeem. De meeste mensen sluiten na drie jaar hun studie af met dit examen-BA, en dan beginnen ze pas met hun maatschappelijke carrière, van onder op. Dan zijn ze ook nog jong. Ze komen aan wanneer ze 18 zijn. Er is geen dienstplicht, ze zijn dus 21/22 als ze van de universiteit af komen. Ze kunnen dan alle richtingen uit: in de ambtenarij, of wat ze maar willen. Het is eigenlijk veel meer een algemene ontwikkeling dan dat het opleidt tot een speciale functie, met die uitzondering dat de middelbare school-leraar uit dit fonds van BA wordt gerecruteerd. Maar dan volg je nog wel een speciale opleiding aan een school for education gedurende een jaar!

- Ziet u mogelijkheden voor het BA-systeem in Nederland?

Allereerst zou dan de status van de mensen die de universiteit verlaten verlaagd moeten worden. En dat is wel erg moeilijk te pruimen. Je begint dan op een aanmerkelijk lagere basis dan je nu doet. Wij trekken ons in onze pretenties altijd op aan de leraren. Een academicus moet minstens het salaris van een leraar en dus van een wetenschappelijk ingenieur hebben. En dat kun je in Engeland niet.

- Wat vindt u van het argument dat een langere studie goed is voor je algemene vorming?

Het is een gek idee dat je vorming op zou houden als je van de universiteit bent. Bovendien is het een kwestie van persoonlijke instelling.

- Wat vindt u van de activiteiten buiten de directe studiesfeer: gezelligheids-, sport- en culturele verenigingen?

Ik kan er niet anders dan allerlei positieve dingen van zeggen. Ik ben zelf nooit lid van een gezelligheidsvereniging geweest, ik heb er ook nooit over gedacht het te worden. Ik verbaasde me dat dat hier in Groningen een veel algemener verbreide epidemie is dan in het westen. In Leiden ging er misschien van mijn geschiedenisjaar maar één naar een vereniging, het was een uitzondering, dat was iets voor juristen en medici, als literator deed je dat niet. Wel had je je disputen en faculteitsvereniging.

Dat studenten zich aan elkaar vormen in een vereniging spreekt vanzelf. Maar dat dat de studie hoeft te verlengen wil er bij mij niet in. Het is een fout in de organisatie als zoiets tijd kost. In Amerika en Engeland hebben ze ook verenigingen waar hard aan wordt gewerkt, maar ze denken er niet aan een jaar te verliezen, wat ook niet kan omdat ze dan gewoon van de universiteit worden gestuurd.

Als zoiets een jaar kost moet de organisatie worden veranderd.

- Vindt u dat er in Groningen voldoende wordt gewerkt, in onze faculteit?

Ik kan alleen maar zeggen dat ze hier minder werken dan in Engeland. Over de MO-opleiding heb ik geen mening, omdat ik het niet uit de praktijk ken. Zeker is dat onze (academische) opleiding te lang duurt, mede doordat er door de studenten te weinig wordt gewerkt. Zelfs in Engeland is de intensiteit van de studie veel groter dan hier. En als er dan mensen uit Amerika komen, dan zeggen ze: in Londen voeren ze niks uit.

- Zou u voor een strakker systeem van studieprogrammering voelen?

Wat kan het ons eigenlijk schelen in onze faculteit of iemand er is of niet, wanneer we geen last van hun hebben? Of je nu de strakke regeling van de MO-cursus naar de universitaire opleiding moet overbrengen, ik weet het niet! Als het nodig is moet het gebeuren, maar ik zou het wel een testimonium paupertatis vinden als het nodig zou zijn.

- Vindt u het hinderlijk wanneer u mensen hebt die eens in de twee of drie maanden op college komen?

Hinderlijk? Nee, ik vind het volmaakt krankzinnig. Voor hen, mij doet het niets. Die man verliest zijn tijd misschien komt het uit de schooltijd voort. Als je een college niet wilt volgen, moet je het niet doen. Het collegebezoek is wel een probleem. Een mogelijkheid is het college-lopen verplicht te stellen, alleen al door de collegestof op het tentamen te overhoren.

Maar het loopt wel raar, de ene keer heb je veel mensen op college, de andere keer weinig. Dat is het probleem van de hoorcolleges. Je moet het hoorcollege niet als een mondeling handboek zien, daarvoor zijn er genoeg handboeken. Je moet zien hoe iemand die al lang in het vak zit zijn gedachten vormt en uit. Ik geloof wel dat het een verarming zou zijn als de hoorcolleges zouden verdwijnen.

- Een van de boeiende dingen van hoorcolleges vind ik persoonlijk de excursen over historici en tijdschriften, dingen die je anders niet hoort. Dat zou misschien meer gedaan kunnen worden.

- Zou een werkcollege niet een soort geestelijke luiheid in de hand kunnen werken, doordat het tot een huiswerkcollege vervalt, waarbij de mensen alleen doen wat ze opgekregen hebben? Daarbij komt dat het onderwerp een aantal vaak niet interesseert.

Is dit niet wat al te cru. Dit zijn werkcolleges voor mensen die nog geen kandidaats hebben. En die moeten niet al te gauw zeggen dat ze zich voor bepaalde dingen niet interesseren. Wanneer je een keuze gemaakt hebt, kun je het je permitteren je voor een aantal dingen niet te interesseren. Ik heb vaak het idee dat de mensen wanneer ze aankomen al weten waarvoor ze zich wel of niet interesseren. In mijn tijd was dat niet zo. Maar we waren wel vager.

- Het idee dat je door kennig van de geschiedenis de loop van de toekomst kunt leiden, zat dat er vroeger ook in?

Nee. Zou het niet een beetje het gevolg van de schoolopleiding zijn? Ik heb zo'n idee dat de geschiedenis hier als een soort preventief, als een profylax wordt gebruikt: als je weet hoe het in de geschiedenis mis is gegaan, kun je er voor zorgen dat het niet nogeens gebeurt.

Dat heb je wanneer je eerstejaars vraagt waarom ze geschiedenis gaan studeren en waar ze zich voor interesseren. Dan krijg je vaak het nationaal-socialisme, wat toch een beetje pervers is, als je er over denkt: het is ongeveer de akeligste episode uit de wereld-geschiedenis. Je kunt alleen maar hopen dat dat verandert tijdens de studie en dat ze zich ook nog voor andere dingen gaan interesseren.

- Hebt u voor u zelf een reden dat u de geschiedenis bestudeert?

Hoe meer ik aan geschiedenisstudie doe, hoe aardiger ik het vind.

- Waarom doceert U?

Je moet twee dingen onderscheiden. In de eerste plaats, je komt naar de universiteit. Wanneer je afgestudeerd bent moet je je brood verdienen met dat waarin je gestudeerd hebt. Dat is het baantje als zodanig. Doceren op zichzelf heeft iets aardigs, of je nu doceert in de geschiedenis of in iets anders, dat is misschien niet zo verschillend. Als je nu vraagt, wat is dan de bevrediging die je dan in de geschiedenis zelf vindt, nou dan vind ik er bevrediging in. Dat zegt niet zoveel, want het is persoonlijk. Ik vind het aardig om te trachten iets te begrijpen van de mensen uit het verleden wat niet gemakkelijk is. Ik vind het aardig om te proberen er iets van te zien, iets van lijn te krijgen in die feiten uit het verleden, die je zo langzamerhand wel kent of waarvan je er steeds meer leert kennen. Je probeert daar toch een blik op te krijgen, om een groot woord te noemen, er een zin in te ontdekken, er een ontwikkeling in te onderscheiden.

In de derde plaats vind ik het vreselijk moeilijk, maar bijzonder prettig en stimulerend om te proberen om aan de noties die je krijgt door je studie, om aan die noties een soort van vorm te geven, waardoor je dat op schrift kunt stellen en waardoor je het idee krijgt op een gegeven moment, nou heb ik hier toch iets gedaan, iets gemaakt, wat op zichzelf misschien niet vreselijk belangrijk is, maar wat toch een poging is om iets te formeren, iets te maken: het creatieve element, dat geloof ik juist in de geschiedenisstudie zo makkelijk naar voren komt en wat ook het aardige van de geschiedenisstudie en van het doceren in de geschiedenis is.

Je kunt studenten al van het eerste jaar af zeggen, probeer nu zelf iets te maken, de gegevens kun je betrekkelijk gemakkelijk bij elkaar krijgen, je hoeft niet speciale technieken te leren, je hoeft ook niet een speciale talenkennis te ontwikkelen. Als iemand frans studeert, moet hij eerst leren wat frans is, want op school leer je daar niet zo veel van. Dat is bij ons toch wel veel minder het geval en je kunt direct beginnen te proberen iets persoonlijks te doen.

- Hoopt u in de geschiedenis een evolutie in de mens te zien, een zekere evolutionaire ontwikkeling?

Ik zou niet graag het woord evolutionair gebruiken, omdat dat zo'n geladen begrip is geworden, maar wat je natuurlijk wel probeert is de ontwikkeling van een mensengroep, een staat of een gedachte gedurende een bepaalde tijd te volgen. Hoewel, ontwikkeling is ook al zo'n zwaar beladen woord. Het is moeilijk in 1968 nog te zeggen dat alles vooruit is gegaan. Je moet proberen begrip te krijgen voor de aard van de ontwikkeling. Het is een bevrediging om in een chaotische massa feiten een zin te ontdekken. Of die zin juist is, dat is een tweede kwestie.

- Vindt u het dan ook nodig dat die in druk verschijnt?

Nu dat niet, maar wil je iets nauwkeurig formuleren, dan moet je het wel op schrift stellen, bovendien kun je dan respons krijgen.

- Wordt er in de literaire faculteit in Nederland niet te weinig gepromoveerd?

Het systeemloze van het promotiesysteem werkt misschien het kleine aantal promoties in de hand. Er zou meer gelegenheid gegeven moeten worden, ook al tijdens de studie. Voor Nederland moet er nog bij worden gezegd dat er op wetenschappelijk historisch gebied buiten dissertaties zo goed als niets verschijnt.

Mijn vrouw en ik hebben gedurende twaalf jaar voor een frans tijdschrift een jaarlijks overzicht gegeven van alles wat er in Nederland op het gebied van de nederlandse geschiedenis werd gepubliceerd. Het was ieder jaar weer het zelfde: voor het grootste deel was het bekritisieren van dissertaties, plus de nodige tijdschriftartikelen, die dan overigens heel vaak scripties zijn, plus allerlei algemene populaire boeken. We hebben het overigens op moeten geven omdat we geen tijd meer hadden. In Londen ging het wel, daar doceerde ik dan ook nederlandse geschiedenis en je wilde het dan bijhouden. Bovendien kreeg je de boeken van de uitgevers. Niemand anders heeft het nog overgenomen.

- Hebt u nog gebieden of tijdvakken in de geschiedenis waarmee u zich speciaal bezig houdt?

Op het ogenblik heb ik een opdracht voor een boek over de geschiedenis van België en Nederland van 1780-1940. Ik ben nu omstreeks 1900 aangeland en moet dus nog de 20ste eeuw, wat een vervelend brok is, want daar is heel weinig over geschreven. Er zijn wel veel bronnen, maar bijzonder weinig monografieën. Dat zal nog een heel gelees worden.

- En uw hoofdstuk over Abraham Kuyper in de AGN (Algemene Geschiedenis der Nederlanden, dl.11)?

Dat was eigenlijk een soort erfenis: Mijn vrouw zegt dat ze calvinist is en dat is ze waarschijnlijk ook. Romein was redacteur van de AGN, mijn vrouw die mediaeviste is was assistente bij hem geweest en hij heeft haar toen dit onderwerp gegeven - zo van je kunt je man altijd vragen of hij mee wil werken, als modernist. Zij was toen veel te veel verdiept in stadsgeschiedenissen in de middeleeuwen, dus toen heb ik het maar overgenomen, uit echtelijke trouw. Zo gaan die dingen. Puur toeval, maar ik vond het wel leuk.

- Gelooft u in thema's bij geschiedenisbeoefening en moet je je als historicus in die dingen verdiepen waarmee je je verwant voelt of moet je je "algemeen" gedragen?

Ik ben persoonlijk doodsbang voor alle categorische imperatieven in de geschiedenis. Er zijn historici die zich alleen maar behoorlijk kunnen uiten over die dingen waarmee zij verwantschap voelen. Ik zie niet in waarom je dat die mensen moet kwalijk nemen. Er is heel behoorlijke geschiedschrijving uit voortgekomen. Persoonlijk heb ik niet de behoefte alleen over dat te schrijven wat me verwant is, of alleen datgene te bestuderen. Ik vind het juist wel bijzonder stimulerend om te proberen iets te begrijpen waarmee je helemaal geen verwantschap voelt en er dan toch iets in te zien en er een zin in te vinden.

- Bv. het conservatisme?

Ja dat is iets wat me wel boeit als verschijnsel, hoewel ik in mezelf geen duidelijke conservatieve neigingen kan ontdekken. Maar als mentaliteit, als systeem ook - want ik geloof dat het conservatisme toch wel een systematisch karakter heeft, ook al ontkennen de conservatieven dat zelf - boeit het me toch wel. Het is alleen wel, hoe meer je erover nadenkt, hoe moeilijker en ongrijpbaarder het wordt. Dat zijn van die dingen, waarvan je dan denkt dat je er een boek over moet schrijven, maar ik heb het allang opgegeven, het is niet doen, veel te ingewikkeld.

- Zou u voor meer facultatieve vakken zijn en voor thematische leerstoelen?

Wij gaan in Nederland, laat ik mij voorzichtig uitdrukken, bij de academische geschiedenisstudie nog altijd uit, ten rechte of ten onrechte, van de idee dat er voor iedere historicus, of hij nu leraar wordt, of archivaris, of ambtenaar, of wat dan ook, een bepaald corpus van kennis nodig is, dat algemeen is en voor ieder in principe hetzelfde. Dat is de geschiedenis van de Egyptenaren tot de moderne tijd van, in wezen, Europa.

Dat is een honorabele gedachte, maar het is een gedachte die ik in Londen bepaald niet heb ontmoet. In Londen was het corpus dat iedere student in de geschiedenis moest kennen: de engelse geschiedenis van het begin tot het einde en dan bepaalde perioden uit de Europese geschiedenis, wat veelal inhield dat de middeleeuwen uitvielen, zodat het nieuwe en nieuwste overbleven.

Daarnaast moest iedere student een of twee bepaalde onderwerpen kiezen uit ongeveer dertig onderwerpen. Dat kon van alles zijn, stukken uit Russische of Amerikaanse geschiedenis, renaissance, van alles en nog wat. De student heeft hierdoor voor het kandidaats al veel meer keuzemogelijkheid. Ook wat talen betreft: bij Zuid-Amerikaanse geschiedenis moest men Spaans leren, bij Russische Russisch, etc. Bij Nederlandse geschiedenis heb ik die eis nooit gesteld, dan zou ik nooit iemand gekregen hebben.

Het lijkt vreemd, maar als je ziet wat er voortkomt, dan kun je het systeem niet afwijzen. Ik weet trouwens niet of het wel gemakkelijker is dan het Nederlandse systeem.

- Zou je dit systeem met gasthoogleraren niet enigszins kunnen onder-
vangen?

Dit jaar komt een Amerikaan, een Fullbright-hoogleraar. We hopen dat het nog vaker zal gebeuren. Maar wat moet je met Russische geschiedenis doen? Je kunt moeilijk een Rus vragen hier te komen.

- U hebt eens in een boekbespreking geschreven - u zat toen nog in Engeland geloof ik -, dat u vond dat in Nederland het professorenambt roekeloos werd overschat en de wetenschappelijke staf onderschat. (Tijdschrift voor Geschiedenis, jrg. 74, 1964, p. 58) Denkt u daar nog zo over? Is de hoogleraar te autonoom en heeft de staf te weinig inspraak?

- Ik schreef dat in een artikel dat het karakter van een boutade probeerde te hebben, al te serieus en zwaar moet je het niet nemen. Als je het vergelijkt met de toestanden in Frankrijk, is er hier geen vuiltje aan de lucht. De wetenschappelijke staf zit op rozen. Als je het vergelijkt met Engeland, betwijfel ik het een beetje.

Inderdaad wordt er hier aan de professorentitel een vrij overdreven gewicht gehecht. Neem nu het feit dat het begeleiden van promoties altijd door een hoogleraar moet geschieden. Zelfs een lector heeft eigenlijk niet een volledige promotiebevoegdheid. Ik kan mij indenken dat er gevallen zijn, dat het helemaal niet een hoogleraar is die het onderwerp van de promovendus kent, maar wel een lid van de wetenschappelijke staf. Dan zou ik het op zichzelf toch niet onredelijk vinden, wanneer er een vorm werd gevonden waardoor een wetenschappelijk medewerker niet alleen een promotie begeleidt, maar dat hij ook iets van het genoegen van het resultaat mag proeven, zodat de eer ook een beetje op hem afstraalt.

Ik geloof wel dat sinds ik dat schreef en nu ik de praktijk ook ken, er veel verbeterd is en dat het in onze sectie in Groningen helemaal niet zo kwaad is. Ik kan me indenken dat het aan de andere universiteiten heel anders ligt.

- Zoudt u een onderscheid willen maken tussen de doceertaak van een hoogleraar en zijn wetenschappelijk onderzoek?

In de literaire faculteit gaan doceren en onderzoek hand in hand. Zonder onderzoek is het haast onmogelijk goed te doceren. Maar anders om dan, een research-professor. In Engeland heb je die mensen. Het zijn heel vaak toch wel een beetje gefrustreerde mensen. Hoewel, er zijn bepaalde types die zich helemaal aan hun studie en werk kunnen wijden en verder aan hun salaris genoeg hebben, maar dat zijn uitzonderingen. De meeste mensen willen menselijk contact. Dat merk je aan iemand die aan zijn dissertatie werkt. Mensen die dat drie jaar achterelkaar doen, die zijn er blij om als weer onder de mensen zijn.

- Gelooft u zelf meer in uw doceertaak of meer in uw onderzoektaak? Wat doet u het liefst?

Als ik onderzoek doe, denk ik: wat is het toch leuk om te doceren; en als ik doceer, denk ik: wat is het leuk om een onderzoek te doen. Het klinkt wat negatief, maar je moet wat afwisseling in je leven hebben. Ik zou geen keus kunnen maken. Voor werkcolleges en hoorcolleges zou ik het ook niet kunnen zeggen. Het hangt er vanaf of het leuk gaat, of je voor jezelf het gevoel hebt dat je wat vertelt, iets zegt.

- Zou u het op prijs stellen als er op hoorcolleges vragen worden gesteld?

Het ligt aan de studenten. Ik vind het wel goed. "Is ze die maar niet midden in een redenering doen. Maar ik vraag me af of het nodig is. We hebben de werkcolleges ook en die hoeven we niet te dupliceren. We moeten het principe van het voordracht-college niet verlaten, maar ik zou niet weten waarom er geen vragen gesteld zouden kunnen worden, dat deden wij vroeger ook.

- Bent u er een voorstander van dat er bij het geschiedenisonderwijs een grotere nadruk wordt gelegd op de periode na de Eerste Wereldoorlog?

Dat is een teer punt, hè?

Daar zijn we mee bezig. Ik waag mezelf tegenwoordig niet op het terrein van de geschiedenis na '39. Als je dat op min of meer wetenschappelijke manier wilt doen, moet je je er helemaal op concentreren - bovendien komt er ieder jaar een jaar bij - en

je kunt je er niet op concentreren als je de rest ook moet bijhouden.

- Bent u er dan voor dat de polemologie, wat toch in zeker zin contemporaine geschiedenis is, als een erkend geschiedenis-bijvak gedaan kan worden?

Ik geloof niet - met alle egards voor de polemologie - dat je als historicus hoeft te zeggen dat de geschiedenis moet worden beoefend door de polemoloog. En ik geloof dat als je op de lange baan kijkt, dat het natuurlijk het beste zou zijn dat je als sectie iemand aantrekt die speciaal belast wordt met de laatste vijftig jaar, dat zou de beste oplossing zijn. Maar daar liggen veel problemen van interne faculteitspolitiek en van geld.

- En zolang die er nog niet is?

Maar doormodderen.

- Bent u ervoor dat men buiten de sectie gaat met het kiezen van bijvakken voor het doctoraal examen?

Als dat met verwaarlozing van de eigen studie gepaard gaat, ben ik er tegen. Als dat niet het geval is ben ik er alleen maar geweldig voor. Maar zolang het doctoraal je het recht geeft om je historicus te noemen, moet je ook geschiedenis doen. Ik geloof niet dat de nieuwe regeling voor het doctoraal een verzwaring is van de studie. In mijn ogen is zij een verlichting. Wanneer iemand een historisch bijvak als kerkgeschiedenis neemt, mag hij wel een van de drie andere historische vakken laten vallen. Maar we moeten maar eens zien hoe het werkt.

- Geloof u in een stimulerende werking van niveau-verschil tussen de verschillende universiteiten?

In Engeland is het niveauverschil meer toeval dan systeem. In Amerika is het wel een systeem, dat is bij hoogleraren ook zo, hoe beter je bent, hoe eerder je aan een betere universiteit komt en hoe hoger je salaris is. In Engeland is de salariëring aan de verschillende universiteiten gelijk, hoewel ze wel van verschillend niveau heten te zijn. Het is wel aardig een land te hebben waar alle universiteiten zo ongeveer van gelijk niveau zijn. Als je een super-universiteit sticht, houdt het onherroepelijk in dat het niveau van de andere universiteiten daalt, maar als je een grotere concentratie krijgt, krijg je ook meer keuze mogelijkheden. Dat is wel het nadeel van de kleine universiteiten die we hier in Nederland hebben.

In Londen heb je oneindig veel keuzemogelijkheden. Je kunt er de gekste geschiedenisvakken doen, hoewel, de meeste studenten maken er weinig gebruik van.

- Is de wetenschapbeoefening niet erg ver van het leraarschap afkomen te staan?

Ja, dat blijkt alleen al uit het geringe aantal promoties uit de kring van de leraren. De leraren gaan steeds meer een aparte groep vormen, dat is een slechte tendentie.

- U hebt gesproken met de drie eerste jaren academici over hun studieregeling, wat denkt u van medezeggenschap van studenten in onze subfaculteit?

Ik kan niets anders zeggen dan dat ik alle medezeggenschap in principe toejuich.

- Ook in de vorm van een studieraad, waarin hoogleraren, stafleden en studenten rond één tafel zitten en een studieprogramma samenstellen?

Dat idee heeft mij altijd toegelachen. Wat ervan in de praktijk terecht komt, zal ieder jaar verschillend zijn. Die bespreking met de drie eerste jaren academici vond ik trouwens wel teleurstellend. Het bleef zo op kleine praktische punten hangen. Een vraag van mij: Vindt u dat medezeggenschap in ons Instituut ondenkbaar is, of onder de tafel wordt gewerkt, dat er revolutionaire veranderingen plaats moeten vinden?

- Dat niet direct. Vooral na de laatste ervaringen is wel gebleken dat de studenten er zelf meer aan moeten doen, hun programma kritischer moeten bekijken en als er een bespreking is met duidelijke voorstellen komen. We hebben niet het idee dat het wetenschappelijk corps afkerig is van samenwerking en eventueel medezeggenschap, integendeel.

We hebben wel enige consequenties uit dat gesprek getrokken. In het komende jaar zullen de eerstejaars wel enige begeleiding op het gebied van de nieuwste geschiedenis bij de bestudering van het handboek krijgen, zodat in het begin van het tweede jaar de academici een overzichtstentamen kunnen doen bij de heren Buist en Taal. Wanneer dit voldoende is en wanneer ook de schriftelijke werkzaamheden van de betrokken student voldoende zijn, kan dit gelden als tentamen voor het kandidaatsexamen. Dat is wel een directe consequentie uit het gesprek dat we gehad hebben.

Maar het moet niet zo worden dat eerstejaars hun eigen studie inrichten, of alleen het fascisme bestuderen en kandidaatsexamen doen in de geschiedenis van het nationaal-socialisme. Ik vind de studenten trouwens opvallend aarzelend om eens te komen praten.

Ik heb het gehad, dat als ik studenten een bepaald onderwerp voor een scriptietje voorstelde, dat ze dan volkomen eerlijk zeiden van: ik kan het niet, ik kan alleen maar herhalen wat ik in de boeken zie er komt niets origineels uit. Als een eerstejaars dat zegt, moet ik altijd wel glimlachen, want de meeste historici kunnen niets origineels te berde brengen, mijzelf inclusief.

Dat is het moeilijkste wat je kunt doen. Dat een eerstejaars die net aan de universiteit komt na een leetuur van één of twee boeken niet met een nieuwe visie op welk probleem dan ook aan ka komen zetten, ligt natuurlijk voor de hand, maar dat zien ze dat nog niet. Ik vind het in het eerste jaar en ook nog in het tweede jaar een fundamentele moeilijkheid, waarvan ik niet weet waar die vandaan komt, dat de student heel vaak niet bereid is om datgen wat men vraagt dat hij doen zal, te beschouwen als een oefening. Zodra het op papier staat hebben ze het idee, moet het een sort van volmaakt werkstuk zijn, waarmee je aan kunt komen als met een visitekaartje.

- Bent u tevreden over Groningen en de studenten hier?

Ik ben hier heel tevreden, maar ik hoor wel tot de mensen die overal tevreden zijn. Ik ben een nogal placide figuur. U geloof niet dat de studenten hier in principe anders zijn dan elders.

- Hebt u nog iets wat u nog graag aan de orde gesteld zou willen zijn?

Ik zou het zo niet weten.

- Hebt u nog iets wat u buiten uw studie interesseert, hobby's, sport?

Nee, ik heb geen verzamel instinct of iets dergelijks. Verder heb ik niet de minste antiquarische belangstelling, dat is trouwens wel een handicap.

- Is het echt waar dat uw vrouw en u elkaar op een OSGN-conferentie hebt leren kennen? (OSGN = Organisatie van Studenten in de Geschiedenis in Nederland)

Ja, ik was toen praeses en mijn vrouw is mij toen opgevolgd. Verder waren tussen Leiden en Amsterdam, waar mijn vrouw studeerde, weinig relaties, behalve dan de OSGN.

- Zijn er vroeger weleens OSGN-conferenties georganiseerd over onderwerpen die zijdelings met de actualiteit te maken hadden, zoals de laatste jaren over de monarchie, het anarchisme en Latijns-Amerika?

Nee, dat vind ik een duidelijk onderscheid tussen mijn tijd en deze. Wij hadden vijf jaar actuele vraagstukken gekend. Ik geloof, dat is dan het enige wat ik nog zeggen kan, dat de geschiedeniswetenschap op het ogenblik in een periode van bijna chaotische vooruitgang is. Er gebeurt enorm veel. Er wordt geproduceerd op een zo verschrikkelijke schaal, dat je als lezer ervan eenvoudig verbijsterd raakt. Je krijgt als docent precies hetzelfde gevoel voor een chaos te staan als de student, dat moet ik er wel bij zeggen. Er wordt enorm veel geprobeerd op alle mogelijke terreinen van de geschiedenis. Er worden bruggen geslagen naar alle mogelijke andere wetenschappen. Denkt u maar aan het economische-sociale geschiedterrein. Maar ook aan vele andere terreinen. Het kan zo stimulerend en fascinerend zijn, intellectueel gesproken, wat daar allemaal gebeurt in de geschiedwetenschap, dat ik het zelf wel triestig vind wanneer de student zegt: het heeft voor mij alleen maar zin, wanneer het betrokken is op de actualiteit - dat vind ik wel een verarming.

Dat betrokken zijn op de actualiteit, zoals dat in de thema's van laatste OSGN-conferentie blijkt, lijkt ook wel een beetje gemakkelijk. Het zijn allemaal van die topics of the day. Het hoeft toch niet speciaal een historische achtergrond van een actueel onderwerp te zijn, een modezaak?